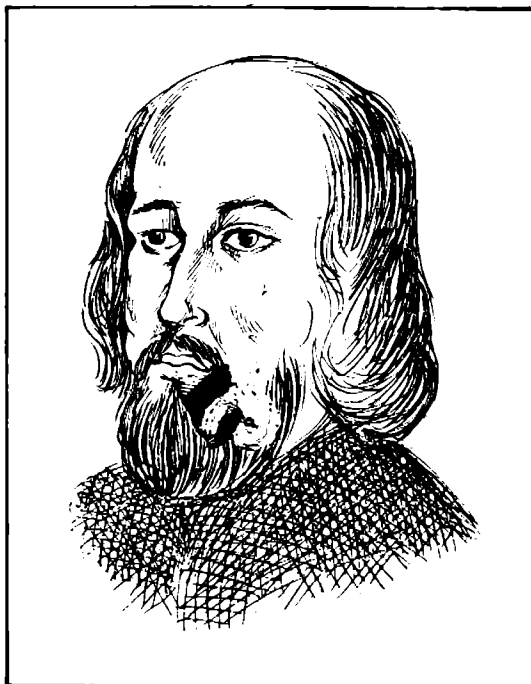

سانت بوفناو هوبنهدری رهخنده

له گزین و شمارهی جلیل کاکریس

رهخنده له سدهی حه فده ههم و
هه زده ههمدا بریتی بوو له
کورت کردنه وهی نووسینی
نووسهران . وه بهرچاؤخستنی
بری له نووسینه کانیان و لیدوان له
سهریان .

نهم توؤینسه وه کهم به هایانه و
بایه خ نهدانی رهخنده گران شیوه به کی
سهر لئ شیواوی و بهره کلایی پیک
هینابو . . ههر نووسه ریک کاتج
ده قتیکی ههل نه سهنگان له روانگی
بیروباوه ری خۆبه وه نه ماشای
نهدده قهی نه کرد . . نه گهر بهاتایه و
بیروباوه ری نووسه رو توؤه ره وه له
یهک عاست دا بوايه ، نهوا بهره می
نهو نووسه ره سه رکه وتوو نه بوو ،
به لام نه گهر له باوه دا یه کیان
نه گرتایسه وه نهوا نووسه به
سه رکه وتوو دا نه نه ترا . . بهم پنی به

په‌څخه به‌رهمیتکی رواله‌نی بو .
ده‌ستور و ریږه‌ویکی تاییه‌تی
نه‌بو .

له‌سه‌ره‌تای سده‌ی نۆزده‌همدا
چووزه‌ری هونهری په‌څخه‌ی نوږ
سهری هل‌دا . وه‌به‌کهم
سهره‌لدانی به‌ناوی په‌څخه‌ی
میژوویی

((Critique historique))

په‌وه‌بو له‌سهر‌ئو باوه‌په‌ی که
همو کاریکی نه‌ده‌بی پتویسته
بکه‌ویته ژیر باری کومه‌لایه‌تی نه‌و
سهرده‌می که به‌رهمه‌که‌ی تادا
نوسراوه‌ته‌وه . نه‌مه‌تیروانیتکی
تازه‌یوو ، وه‌به‌کهم که‌س که‌نم
هونهری به‌کاره‌ینا مامۆستا
(فیلمان) بو ، که‌به‌لایه‌وه په‌څخه
وینه‌به‌ک بو له‌میژوو . کاتن
ده‌ستی‌کرد به‌لیکولینه‌وه‌ی نه‌ده‌بی
فهره‌نسی و نه‌ده‌بی نه‌وروی و ه‌کو
نه‌ده‌بی ینگلیزی و ئیتالی و نه‌سپانی
به‌یره‌وی نه‌م ریږه‌ی کرد .

له‌وانه‌ی تازه‌گه‌ریان له‌بواری
په‌څخه‌دا وه‌ده‌ست‌هینا سان‌مارک
جیراردان (۱۸۰۱-۱۸۷۳) ز بو
که‌ناوبانگی به‌و موخازه‌رانه‌وه
ده‌رکرد که‌له «سورپون» نه‌ی‌دان ،
وه‌به‌نوسینی کتیبی : لیکولینه‌وه
له‌نه‌ده‌بی کاره‌سات (بحث فی
الادب الدرامی) .

فیلمان و سان مارک جیراردان له‌م
تازه‌گه‌ری‌یه‌دا به‌رابه‌ری به‌کهم
دانه‌نرین ، به‌وه‌ش که‌په‌څخه‌یان به
میژووه‌وه مووتوربه‌کرد . وه‌لیره‌دا
به‌کهم به‌وینه‌به‌کی بچوو‌ککراوه‌ی
دووه‌م نه‌م‌میررئ ، به‌ه‌لام
داهینانه‌که‌یان به‌پله‌به‌کی نزم و کهم

دانه‌نرئ ته‌گه‌ر له‌گه‌ل داهینه‌ری
تازه (سانت بۆف) دا به‌راووردیان
بکه‌ین .

سانت بۆف (۱۸۰۴ - ۱۸۶۹)
سهره‌تای ژبانی به‌پیشه‌ی پزشکی
ده‌ست‌پن‌کرد ، له‌دوایدا چووه
پیزی کومه‌له‌ی فیکتور هوگتوه . .
له‌سالی ۱۸۲۸ زاینیدا کتیبی
(لیکولینه‌وه‌ی نه‌ده‌بی فهره‌نسی له
سده‌ی شانزه‌همدا) بلاوکرده‌وه ،
دوای نه‌وه‌ی به‌کهم کومه‌له‌شعری
(شاعر جۆزیف دولورم) له‌سالی
۱۸۲۹ زاینی بلاوکرده‌وه . وه‌کو
شاعریک ناوبانگی ده‌رکرد . ئینجا
کومه‌له‌شعری دووه‌می به‌ناوی
(سکالا) وه‌له‌سالی ۱۸۳۰ زاینی
بلاوکرده‌وه . وه‌له‌سالی ۱۸۳۴
چیرۆکی نارزوو (Volupte) و
بلاوکرده‌وه ، وه‌له‌سالی ۱۸۳۷
کومه‌له‌شعری سږی‌به‌می به‌ناوی
(باوه‌رنامه‌کانی مانگی نۆغستۆس)
بلاوکرده‌وه .

وه‌له‌سهره‌تای سالی ۱۸۴۰
سانت بۆف خامه‌که‌ی بۆ په‌څخه‌ی
نه‌ده‌بی ترخان‌کردو زووبه‌زوو
سهرکه‌وت . له‌م‌بواره‌دا
بوو شان له‌شانی بدات .
وه‌له‌سالی ۱۸۴۵ به‌نه‌ندامی
نه‌کادیمی هه‌لبژێردرا . . . وه‌له
سالی ۱۸۵۷ بوو به‌مامۆستا له
قوتابخانه‌ی (نورمال) و زنجیره‌به‌ک
ووتاری تادا ووتوه‌وه که‌له‌وه‌دوا به
ناونیشانی (چهند لیکولینه‌وه‌به‌ک له
سهر فیرجیل) بلاوکرده‌وه .

سانت بۆف نزیکه‌ی سږ سهد

بایه‌نی وه‌رگیتیان Biographie
وینه‌ی نه‌ده‌بی

Portrait Litteraniro

هینایه‌کایه‌وه که‌تیرا به‌ناونیشانی
همه‌چه‌شنه‌نوسی‌په‌وه ؛ وه‌کو :
(گفتوگۆی دوو شهمه) و (وینه‌ی
نه‌ده‌بی) و . . . هتد .

ته‌گه‌ر بلن‌ین : فیلمان و جیراردان
له‌سهر‌بنه‌ماو شتیوازی تاییه‌تی
وه‌کو هونهریک بره‌ویان به‌په‌څخه
دا ، نه‌وا سانت‌بۆف باشترین
داهینه‌ره‌که‌به‌هیچ کلۆجیک‌ناوری
دواوه‌ناداته‌وه‌و په‌یره‌وی یاسای
کۆنیش‌ناکات . نه‌و پیاوه‌ی که
گۆرانیتکی به‌ره‌تی خسته‌دنای
هونهری په‌څخه‌وه له‌سده‌ی نۆزده
همدا ، وه‌که‌س نه‌ی توانی بگاته
لن‌هاوویی نه‌و له‌به‌کاره‌ینانی
(په‌څخه‌ی میژوویی) دا .

سانت‌بۆف به‌زگم‌اک په‌څخه‌گر
بو ، ههمو نه‌و خه‌ستانه‌ی
تیداوو که‌پتویسته له‌په‌څخه‌گری
چاو نه‌ترسا هه‌بیت بۆ چوونه‌ناو
نه‌و هونهره‌وه . نه‌و هونهری که
به‌گرانترین لقه‌کانی تری نه‌ده‌ب
دانه‌نرئ .

نه‌و خه‌سپته‌پتویستانه‌ی که
له‌ (سانت بۆف) دا بوون
نه‌مانه‌ن :-

۱ - نارزووی زانین - زۆر
له‌زه‌تی له‌تۆژینه‌وه‌ی ههمو
لقه‌کانی نه‌ده‌ب وه‌رته‌گرت . . .
ته‌نانه‌ت نه‌وانه‌ی خۆشی‌نه‌ویستن و
یاخۆد خۆشی‌ناوه‌ویستن . .
هه‌روه‌ها خۆینده‌وه‌ی کاره -
نه‌ده‌بی‌به‌کان له‌ههمو چهرخیتکدا .

۲ - بشوودریتژی - وای
لن‌گردبوو له‌خۆینده‌وه‌ی

ساکارترین کاری نهدی بیزار نهی،
وه گویش رابگری بۆ هه موو
ووشه بهك پيش نهوهی دهست بکات
به ره خنه گرتن له کاریکی نهدی .

۲ - زیره کی به کی بی پایان که
توانا به کی وای بی به خشی بوو بتوانی
خوی بناسی و خۆشی له وه قورتار
کردبوو که خۆ به سه ند بی و رای
تایبه تی خۆی به سه نو سه ر دا
به بیستی لی هاتووی سانت بۆف
له م باره وه له دوو لایه نه وه بوو :-

به کم - نه چوه ناخی نه
نوسه ره وه که ره خنه ی لی نه گرت،
بۆ نه وه ی هه رچی دژایه تی و
لیک نه چوونی بیرو باوه ری نو سه رو
ره خنه گر هه به نه مین و نور سه ریش
له بهر چاوی ره خنه گردا بیته
که سیکی زۆر ناسایی و سه
شیوه یه کی هیمنانه ره خنه ی
لی بگری .

دووم - خۆی نه برده نه بارو
دۆخه ی که نو سه ر به ره مه که ی
تادا نو سیوه سا بابه ته کانی
واقیعانه و برده ست بن ، نینجا
ده هات توژینه وه یه کی ووردی له
هه موو باریکه وه له سه ر نه کرد -
وه نه مه ش به لای سانت بۆفه وه
باشترین ریگه بوو بۆ گه یشتن له
نو سه ر .

۴ - له بیر کردنه وه دا - توانا به کی
بهیری هه بوو له هه له نگاندنی
به ره مه ی جیا جیا دا .

۵ - ههستی داد به روهری -
نه مه ش خه سیتی که له کم که سدا
هه به ، به لام له سانت بۆف دا
هه بوو ، وه بووه هۆی نه وه ی هه موو
ره خنه کانی که به سه ر سه ده ها
کتییدا دای بۆن دوور بن له کینه ،

سه ره رای جیاوازی بیرو باوه ری
نو سه ره کانیان .

سانت بۆف نه و خه سیته نه ی به
جوانترین شیواز له ره خنه دا به کار
هینا و نه دوو لایه نه شی خه سته
سه ر :-

به کم - وینه .
دووم - باسو خواسی ژبانی
نو سه ران .

کاتی به ره مه ی نو سه ریکی
هه ل نه سه نگان له خۆی نه پرسى :-
ره ووشتی نو سه ره که ی چۆنه . . ؟
بیرو باوه ری چۆنه . . ؟

به ناخی نه شتانه دا شو
نه بووه تا ناگاداری به کی سه واوی
ده ست گیر نه بوو ، که زۆر که س
لایان وایه په یوه ندی به ره خنه
لی گیرا وه نه یه . . ! به لام به لای
نه وه وه باشترین ریگه بوو بۆ
گه یشتن له نو سه رو نو سینه که ی
له م باره وه باسی باوه ره که ی خۆی
ده کاو ده لیت :

(من هه میشه نه و نامه و ووتارو
بیرۆکه ووردانم خۆش ده وی که
چۆنیتی هه لس و که وتی نو سه ر
ده ست نیشان ده کن . . به کورتی

باسی ژبانی گه وره نو سه رانم
خۆش ده وی . . جاری واهه به
پۆژ خۆم به کتییی شاعیر
فه بله سو فیکی کۆچ کردۆوه وه

خه ربک نه کم ، به ووردی له خۆم
نه پرسم و پیدای نه چه وه و تاو توژی
نه کم . کاتی له نر خاندنه که ده به وه
نه بینم نه توژینه وه به چه ند لایه نیتیکی

نهینی بۆ دۆزیومه ته وه . نه بینم نه و
نو سه ره نالۆزه ی که له سه ره تاوه
به لای منه وه نادیاره وه کو نه و
نو سه رانه به که خه سیتی هونه ری

تایبه تی خۆیان هه به و نابی « له به
بکریت » .

نه م شیواز ته تازه یه لای سانت بۆف
له ره خنه دا سه شیوه یه کی زۆر
کارامه له کۆمه له ووتاری (وینه
نه ده بی به کان) دا ده رکه وت .

نه م چۆره لیکۆلینه وه یه له باره ی
زانیی کسه سیتی و ره ووشتی
نو سه ره وه لای سانت بۆف
به شتیکی ساکار دا نه ترا ، بۆیه
(وورد بوونه وه) ی له ژبانی
نو سه ر به پتویست نه زانی نه وه ش
سه زیده کردنی لیکۆلینه وه ی
(میژووی سروشتی کانه) .

Histoire naturelle les esprits

له بهر نه وه ی لیکدانه وه ی
نو سه ره کان لایه نی لیکچوونو
لیک نه چوونیان هه به ، نه رکی
سه رشان ی ره خنه گر گه رانه به دوا ی
نه م لایه نانه دا ، بۆ نه وه ی
بیان دۆزیته وه یه کالایان بکاته وه ،
تا له بهر پۆشنایی نه م پشکینه دا

خه سیته و لیکچوونو جیاوازی
نو سه ر له گه ل نو سه ریکی تر دا
که هه موویان ده که ونه ژیر ختیه تی

یه ک بنه ماله ی فیکریدا ده ربخات ،
وه بۆ نه مه ش سانت بۆف په نای
برده بهر شیوازی (سروشتی به کان)

Naturalistes به به کاره یانی
Monographie وانا لیکۆلینه وه ی
ژبانی نو سه ران له بهر پۆشنایی
تیبینی به کی راستگویانه بۆ گه یشتن
له بیرو باوه ره کانیان .

وه باشترین نمونه ی نو سینه کانی
سانت بۆف (ووتاری دوو شه مه) یه ،
که به لگه ی هونه ری ره خنه ی
نوخی یه .